

לכבוד שבת קדש - שבת נח תשפ"ב

זוהב הארץ ההיא טוב - זו תלמודה של א"י

דף שבועי לעיסוק בסוגיות ארץ ישראליות - נכתב ע"י חגי צמיר

עשיתי". (בראשית ת, כא), רגילים, בדרך כלל, לפרש את הדברים האלה כחלק מן ההבטחה שלא לחולל עוד מבול, אולם כלולה כאן גם הבטחה שלא "לקלל את האדמה" - במובן של פרשת בראשית ואדם הראשון, ולא רק במובן של המבול (ראב"ע). עולה אם כן, שבקריאת שמו של נח יש רמז לעתיד להתרחש, המעניק לנו נקודת מבט נוספת על הפרשה. אין היא רק פרשת המבול, ההצלה ממנו ותיקון העולם בעקבותיו, אלא היא מכילה גם תיקון לקללת אדם הראשון.

כיצד נח מתקן את הקללה? בעקבות חטא האדם הראשון, מסבירים חז"ל שהקללה היתה משהו שקשור לידיים ו"לאָרְדָם אָמַר... אַרְוֶה הָאָדָמָה בְּעִבְרָהּ בְּעִצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כֹּל יְמֵי חַיֶּיהָ. וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָהּ... בְּזַעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם" (בראשית ג' י"ז). עיבוד האדמה היה עבודה משימה קשה מאוד, כפי שאומר רש"י, "בזעת אפין - לאחר שתטרח בו הרבה". על פי חז"ל במדרש נלקחה מהם היכולת לבצע פעולות שדורשות "מוטוריקה עדינה", הם נולדו עם אצבעות מחוברות. כתוצאה מכך, הם לא יכלו לייצר כלי עבודה.

כאשר נולד נוח נאמר "זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ וּמִמַּעֲצוֹן יְדִינוּ", יש כאן משהוא שונה בידיים. נח היה האדם הראשון מאז שנתקלל הגזע האנושי אשר נולד עם אצבעות נפרדות. כפי שנאמר במדרש, "הנולדים קודם נח היו ידיהם הדוקות, שלמות מבלי חילוק ופירוד אצבעות וזה שכתוב - מַעֲצוֹן יְדִינוּ" (מדרש אבכיר). על כן, אביו מתפעל ומבין שזה סימן שהקללה עתידה להסתיים. חז"ל מספרים לנו כיצד פעל נח לתיקון קללת האדמה. לדבריהם, נח המציא את המחרשה ושאר כלי עבודת האדמה (רש"י על פי מדרשים).

נתבונן לרגע על נח מאחורי הקלעים. ניתן בידו כישרון מיוחד, יש לו יכולת שאין לאף אחד בדורו. זהו מבחן עבור נח - מה הוא יעשה עם הכישרון שקיבל? הוא יכול להשתמש בו לתועלת עצמית, להמציא כלים חדשניים להתעשר מכך ולחיות כל חייו בעושר. מצד שני, הוא היה יכול לנצל את כישוריו ולפעול בכל כוחו כדי להשפיע על הדור.

האדם נולד עם כוחות ייחודיים שניתנו לו אבל לאלו מטרות הוא ישתמש בהם רק הוא מחליט. נח נולד עם כוחות אינטלקטואליים גדולים וכבר מרגע לידתו היה ניכר שהוא יביא את העולם למצב מתוקן יותר. וכאן נכנס ענין הבחירה. לדור המבול הייתה בחירה עד כמה להשתמש בהתפתחות הטכנולוגית שהביא נח - לצורך תיקון מוסרי. חלק מן הפתרון לקללת "בזעת אפין תאכל לחם" הוא בפיתוח הטכנולוגי של מכונות המחליפות את יגיעת האדם. תהליך שנמשך מאז ועד

פרשת בראשית מסתיימת בשלשלת הדורות שמאדם עד נח, ובפסוקים האחרונים של הפרשה, מופיעה הקדמה המזמנת את פרשת נח: "וַיֵּרָא ה' כִּי רָבָה רַעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ וְכָל יֶעֶר מִחֲשֶׁבֶת לִבּוֹ רַק רָע כָּל הַיּוֹם, וַיִּנְחַם ה' כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם בְּאָרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֵל לִבּוֹ. וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחֶה אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחְמָתִי כִּי עָשִׂיתֶם. וְנַח מֵצָא הֵן בְּעֵינֵי ה'". ממש קליף האנגר - Cliffhanger - מילולית בעברית: "תלוי מצוק". זהו מונח המתייחס לסיום מותחן ובלתי פתור של פרק ביצירה אמנותית המורכבת מפרקים היוצאים לאור בזה אחר זה, כגון סדרת ספרים, סדרת סרטי קולנוע או סדרת טלוויזיה. מקור הביטוי בספר מן המאה התשע-עשרה שבו משאיר הסופר תומס הארדי את הגיבור תלוי על צוק ומביט כלפי מטה. (על פי ויקיפדיה, ערך קליף האנגר). השימוש בקליף האנגר מצוי כיום מאד בסדרות טלוויזיה, גם במעבר מפרק לפרק שבועי, וגם בסוף עונה, כהכנה להמשך הסדרה בעונה הבאה.

כחלק מיצירת ה"ספווילר" בפרשת בראשית לקראת פרשת נח, מרמזת התורה לסיבה ורמז לעתיד בשמו של נח: "וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ וּמִמַּעֲצוֹן יְדִינוּ מִן הָאָדָמָה אֲשֶׁר אֲרָרָה ה'" (בראשית ה, כט). פסוק זה סתום ולא מובן. אין מדובר בו על חטאי האדם שיגרמו למבול, אלא על האדמה אשר אררה ה'. כיצד ידע למן אביו לקרוא לו מראש כך? האם היה נביא והשם הוא מלשון נבואה?

כך כתב הרשב"ם זה ינחמינו - ואם תאמר כיון שאמרו נביא גדול היה עבר שקרא לבנו פלג (חז"ל אומרים שעבר היה נביא שניבא כי בימיו של פלג תיפוג הארץ), למה אין אומר נביא גדול היה למך שקרא לבנו נח? ועל כך הוא עונה שזה היה ראשון לנולדים אחר מיתח אדם ולכך קראו נח שאמר יהי רצון שיתקן זה עיוותו של זה.

נח היה הראשון שנולד אחרי מות אדם הראשון. לפיכך, נתלתה בו התקווה, שהקללה שבה נתקלל אדם הראשון תתבטל בימיו. התקווה נבעה מן ההנחה שהקללה רובצת רק על החוטא בימי חייו, ואינה אמורה לחול על זרעו. כך מסביר החזקוני "ארורה האדמה בעבורך - והיא לא נתקללה אלא ימי חייו של אדם שנאמר כל ימי חיך. וצא וחשוב שנותיו ותמצא שמשמת הוא, לא נולד איש עד שנולד נח, וחזרה ברכה למקומה דכתיב זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו מן האדמה וגו' וכתוב ויחל נח איש האדמה ויטע כרם. בימי נח, אחרי המבול, אמר ה': "לא אספֵּה לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יֵעַר לִב הָאָדָם רַע מִנְעָרָיו וְלֹא אֶסְפֶּה עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי בְּאֲשֶׁר

עצם היום הזה, מתעצם ומתרחב ומשחרר את האדם מקללת שעבודו ליגיע כפים וזעת אפיים לצורך פרנסתו. אך השאלה הגדולה היא במה אתה ממלא את הזמן שהתפנה. האם אתה עסוק בלטרם לעולם, להשפיע עליו לדרך מוסרית ומתוקנת, או שאתה עסוק בלעשות לעצמך. האם אתה "צדיק בפרוה" העושה רק לעצמו או "צדיק עם תנור" – הפועל למען הכלל.

ילדים רבים בעם היהודי נקראו על שם נח. אחד מהם היה נח לינדהיים, בנם של רמה ונורוין לינדהיים, שנולד בארה"ב בשנת 1908. נח למד אדריכלות והשתלב בעבודה במשרדו של האדריכל הידוע אריה שרון, שהיה דמות מובילה באדריכלות ובתכנון בישראל בתקופת המנדט הבריטי.

באותם הימים, כאשר ישוב עברי היה עולה לקרקע, היו המוסדות הציוניים, מעמידים לרשותו קרקע, תכנית אב לישוב ומממנים/ תומכים בתחילת הקמתו. התכניות היו נעשות ע"י מחלקה בסוכנות היהודית, לפי עקרונות מנחים, ולא לפי רצונותיהם של המתיישבים דווקא. וכך, בשנות ה-30 החל משרדו של אריה שרון לקבל מהסוכנות עבודות כמשרד פרטי. נח התקשר לקיבוץ "אמריקה- בניר", שישב בחדרה והמתין לקבלת קרקע עבור התיישבות קבע. בקיבוץ זה היו יוצאי פולין ואמריקה, הקיבוץ האמריקאי וגם הקיבוץ ה"מעורב" הראשון בארץ. נח היה זה שהכין עבורם תכנית ליישוב.

זמן קצר לאחר מכן, בעזרתם של רמה לינדהיים ולואיס ברנדייס - השופט העליון היהודי הראשון בארה"ב נמצאו עבור הקיבוץ קרקעות החווה החקלאית הערבית ג'וערה, הסמוכות למשמר העמק, שנרכשו ע"י המוסדות הציוניים. בעקבות זאת הוחלט לקרוא לקיבוץ שעלה לקרקע בג'וערה ב- 5.7.1937, "עין השופט", ע"ש השופט ברנדייס.

את משפחת לינדהיים פקדו מספר אסונות - הלן, אשתו של נח, נהרגה בתאונת מטוס. נח, אלמן טרי (ללא ילדים) וחולה במחלת כליות, נסע לארה"ב, כדי להכין את הביתן הארץ ישראלי בתערוכה בינלאומית. במהלך ההכנות לתערוכה נפטר נח בשנת 1939 ממחלת כליות והוא בן 31 בלבד. אחיו דונאלד, נהרג במלחמת העולם השנייה, ביום האחרון של המלחמה ב- 1945, ונקבר בהולנד. אפרם של נח, הלן, רמה ונורוין טמון בבית הקברות של קיבוץ משמר העמק. הנוסע בכביש בין משמר העמק ועין השופט יתקל בשלט המפנה 'לגבעת נח' – האתר של ג'וערה שנקרא על שמו של נח לינדהיים.

בשלהי התקופה העות'מאנית היו אדמות האזור שייכות למשפחת צאלח מחיפה. במהלך המאה ה-19 נבנה בראש הגבעה מבנה אבן בעל שתי קומות ("הווילה"). בשנת 1936

נרכשו האדמות ע"י קק"ל. התכנון היה להקים את הקיבוץ על גבעה סמוכה, כקילומטר דרומית-מערבית לג'וערה, שהייתה אמורה להיות "מוצב קדמי" זמני. לשם כך השתמשו בווילה. מסביב הקימו צריפים למגורים ועל הגג עמדת שמירה ובה זרקור. חברי הגרעין סבלו מהתקפות מצד ערבים וב-7 באפריל נרצחו שני חברי עין השופט - אפרים טיקטין ואליעזר קורנגולד, בזרם מרמת השניים לג'וערה. לאחר כשנה, באוקטובר 1938 עזבו חברי הגרעין את ג'וערה ועברו למקום הקבע שהקימו.

בעקבות עזיבת האתר הוחלט בארגון ההגנה להפוך את ג'וערה לבסיס אימונים והדרכה, עקב היותו מרוחק ומבודד, מה שהבטיח נוכחות דלה יחסית של הבריטים. מי שדחף לכך היה יוסף אבידר, שפיקד באותה עת על קורסי המ"מים בארגון. וכך, משנת 1938 ועד 1948 שימשה ג'וערה כבית הספר להכשרת מפקדים ומדריכים של ההגנה. במקום התקיימו קורסים רבים, בהם קורס מ"כים, קורס מפקדי אזורים, קורס קשר, קורס בהפעלת נשק כבד וקורס מ"מים. במקום הוכשרו מאות לוחמי ההגנה והפלמ"ח שהיו לימים מבכירי המפקדים בצה"ל והיוו את שלד הפיקוד בראשית דרכו ובמלחמת העצמאות. בין בוגרי ג'וערה נמצא את משה דיין, יצחק רבין, חיים בר-לב וצבי צור, וכן מאות מפקדים, בהם רחבעם זאבי, עוזי נרקיס, יגאל אלון, מאיר עמית ועוד.

על ג'וערה העיד לימים חיים גורי: "לג'וערה קראו 'שולחן החול של אלוהים'. גדולתם של קורסי המכ"ים והמ"מים הייתה בכך, שהם הכינו אנשים לקפיצה לבעלות פיקוד הרבה יותר גבוהות תוך כמה חודשים. לבנות כוח פונקציונלי רב תכליתי שבו כל מ"כ נושא את שרביט המרשל. הייתה שם תרבות המעגל מסביב למדורה, שהייתה דמוקרטית מאוד וקראו לזה 'אנחנו צבא חושב'. כשבאו ראשי ההגנה, החניכים היו מאוד אגרסיביים בשאלות ששאלו ובביקורת שלהם. כל זה נתן לאנשים תחושה של סקרנות אינטלקטואלית". כפי שהגדיר זאת אלעד פלד "לימדו כל מ"כ לחשוב כמו גנרל".

בשנים 1950–1967 היה במקום בית הספר למ"כים של חטיבת גולני, ולאחר מכן בשנים 1970–2016 שימש המקום כבסיס גדנ"ע. לבסיס הגיעו תלמידי תיכון שהגיעו ל"שבוע התנסות" שכלל אימוני שדאות ומורשת קרב לקראת הגיוס לצה"ל, לצד קבוצות של נוער יהודי מרחבי העולם שהגיעו למקום מטעם הסוכנות היהודית. במבנה ההיסטורי במקום פעל בעבר מוזיאון של משרד הביטחון שתיאר את הפעילות הענפה של ג'וערה בימי "ההגנה". עקב סגירתו של בסיס הגדנ"ע ב-2016, נסגר המוזיאון ונטש. בבסיס שהתפנה עומדים להבנות מרכז מנהיגות וחינוך לנוער, מוזיאון מחודש ומרכז מבקרים.

בברכת שבת שלום ומבורך – הגי עמיצור

לקבלת הדף במייל היכנסו לקישור <https://lp.vp4.me/fw3x>